

ישיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת דברים תשע"ג

בין הזמנים - בחינת בני גד ובני ראובן בעבר הירדן

משוכחות לקרבנות ולספקן לאחיהם שבעבר הירדן המערבי, [שהרי לעבודת המקדש יש צורך בבהמות רבות, והמקום המתאים ביותר לגידולן הוא בעבר הירדן, שהוא "מקום מקנה" (במדבר לב א)], ויש עוד שיקול משה רבינו מגלה לנו בפרשת 'וזאת הברכה' - "וַיָּרָא רֵאשִׁית לוֹ (ראה גד ליטול לו חלק בארץ סיחון ועוג, שהיא ראשית כיבוש הארץ), פִּי שָׁם חָלְקָתָּ מִחֶזְקֶךָ סָפוֹן (כי ידע ששם תהיה חלקת השדה שבה יקבר המחוקק, הוא משה רבינו)" (דברים לג, כא ורש"י שם) - אבל בסופו של חשבון, כל זה אינו שקול כנגד ישיבת ארץ ישראל. לכן, גם לאחר שהסכים משה לבקשתם של בני גד ובני ראובן, הוא עדין מנסה לשכנע אותם להתיישב יחד עם כל השבטים בעבר הירדן המערבי, כפי שנראה להלן.

אם נתבונן בדבריו של משה מתחילת ספר דברים ועד פרשת 'אִזּוּ יַבְדִּיל מֹשֶׁה שְׁלֹשׁ עָרִים בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן' (שם ד, מא), קשה לכאורה להבין את סדר הפרשיות שם. דברים יסודיים כמו עשרת הדברות וחטא העגל אינם מופיעים שם (עשרת הדברות מופיעות רק אח"כ, בפרשת 'ואתחנן', וחטא העגל מופיע רק בפרשת 'עקב'), ומה כן מופיע? - עניינים אחרים, שהמכנה המשותף להם הוא - תוכחה לבני גד וראובן, שאינם רוצים להכנס לארץ ישראל.

משה מתחיל עם זה, ש"ה' אֶלְקֵינוּ דְּבָר אֱלֵינוּ בְּחֶרֶב לְאמֹר... פָּנוּ וְסַעוּ לָכֶם, וּבְאוּ... וְרָשׁוּ אֶת הָאָרֶץ" (שם ו-ח). כמובן שזוהי פניה מרומזת אל בני גד ובני ראובן, מדוע אינם הולכים לארץ ישראל.

אחר כך מופיע ענין מינוי השופטים. כפי שהסברנו, הטענה כאן אל כלל ישראל היתה, למה לא אמרו למשה 'רצוננו ללמוד ממך! אינו דומה שומע מפי הרב לשומע מפי התלמיד'! אבל חוץ מזה הרי יש בדברים אלו גם תוכחה מיוחדת לבני גד ובני ראובן: הרי מרכז התורה הוא במקדש, שבו יושבת הסנהדרין, שמהם יוצאת תורה והוראה לישראל. ובעבר הירדן היה ידוע של א יבנה המקדש (עי' רמב"ן במדבר כא, כא). ממילא, אם ישבו בעבר הירדן, יהיו רחוקים ממרכז התורה, ויצטרכו לשמוע את הדברים מתלמידים ומתלמידי תלמידים. לא יהיה להם אותו לימוד שהיה יכול להיות להם אם היו יושבים בעבר הירדן המערבי, קרוב יותר למקדש.

אחר כך מתאר משה את שילוח המרגלים (דברים א, יט-מה). התוכחה כאן לבני גד ובני ראובן ברורה. הרי בזה הוא חושד אותם: "לְמָה תִּנְוֹאוּן אֶת לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעֵבֶר אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם ה'. פֶּה עָשׂוּ אֲבֹתֵיכֶם בְּשִׁלְחֵי אֲתֶם מִקְדָּשׁ בְּרַגְעַ לְרֵאוֹת אֶת הָאָרֶץ... וְהִנֵּה קִמַּתֶּם תַּחַת אֲבֹתֵיכֶם, תְּרַבּוּת אֲנָשִׁים חָטָאִים" (במדבר לב, ז-ז).

אחר כך מספר משה, איך הקיפו ישראל את ארץ אדום

אינו דומה שומע מפי הרב לשומע מפי התלמיד

משה רבינו אומר לישראל: "וַאֲמַר אֶלְכֶם בְּעַת הַהוּא לְאמֹר, לֹא אוּכַל לְבִדֵי שְׂאֵת אֶתְכֶם... הֲבֵי לָכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וְנִבְנִים וַיְדַעִים לְשִׁבְטֵיכֶם, וְאֲשִׁימֶם בְּרֵאשִׁיכֶם" (דברים א, ט-יג). זוהי בעצם העצה שנתן יתרו למשה, כפי שמסופר בפרשת יתרו (שמות יח, יג-כו), ומשה מעביר אותה לישראל. מה אומרים על כך ישראל? - "וַתַּעֲנוּ אֹתִי וַתֹּאמְרוּ, טוֹב הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לַעֲשׂוֹת" (דברים א, יד). ישראל מקבלים את ההצעה.

והנה, דברים אלו נאמרים במסגרת התוכחה שמוכיח משה את ישראל לפני מותו (עי' רש"י שם, א). וקשה לכאורה: מהי התוכחה כאן? הרי הכל טוב ויפה! משה רבינו מציע הצעה, וישראל מקבלים אותה! מה לא בסדר בזה? הלואי שכל דבר שמשה אמר היו מקיימים!

אומר רש"י: ישראל לא היו צריכים להסכים להצעתו של משה! היה להם להשיב: "רבינו משה! ממי נאה ללמוד, ממך או מתלמידך"? (עי' רש"י שם, יד) אינו דומה שומע מפי הרב לשומע מפי התלמיד! אמנם משה רבינו אומר שהוא אינו מסוגל לשפוט את העם לבדו, אבל אעפ"כ יש טענה על ישראל. היה עליהם לפחות להצטרף על כך שלא יוכלו לשמוע את דבר ה' ישירות מפי משה. היו צריכים לומר: "אוי, כמה חבל! אבל מה אפשר לעשות? בלית ברירה נלמד מפי השרים". אבל ישראל לא אומרים כך. הם אומרים: "טוב הדבר אשר דברת לעשות", ובנוסף לכך, עוד מזרזים את משה שישלים במהירות את מינוי השרים (רש"י שם). גם אם על עצם קבלת הצעתו של משה לא היתה עליהם תביעה, כיון שמשה אינו יכול לעמוד במשא הזה, אבל הלב היה צריך לכאוב על כך שלא ניתן ללמוד ממשה באופן ישיר.

מדוע באמת שמחו ישראל על ההצעה, ולא הצטערו עליה? - כי את משה רבינו אי אפשר לשחד בדין, ואת הדיינים החדשים - אולי כן. אם כן, כדאי למנות דיינים חדשים!... (רש"י שם). זוהי אפוא התוכחה לישראל, שהסכימו להצעתו של משה למנות עליהם דיינים נוספים.

תחילת ספר דברים - תוכחה לבני גד ובני ראובן על החלטתם להתיישב בעבר הירדן

אבל חוץ מזה שיש כאן תוכחה לכלל ישראל, יתכן שיש כאן גם תוכחה פרטית ומיוחדת לבני גד ולבני ראובן. בני גד ובני ראובן ביקשו ממה רבינו לשבת בעבר הירדן, ומשה הסכים לכך (בתנאים ידועים). אבל למעשה, לבו של משה אינו שלם עם הדבר הזה. אמנם בקשתם של בני גד ובני ראובן נבעה משקולים רוחניים, כפי שהסביר באריכות מו"ר הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל (מכתב מאליהו ח"ב עמ' 255-7), שרצו לגדל בהמות

כל ישראל, נאמרה גם באופן פרטי אל בני גד ובני ראובן, בנסיון להשפיע עליהם לשבת בארץ ישראל ולא בעבר הירדן.

מה נעשה ב"בין הזמנים"?

והנה, הגם שמשה רבינו "לבני ראובן וגד היה מדבר", אבל הדברים הרי מתאימים גם לנו, בצאתנו מהשיבה לחופשת בין הזמנים. בבין הזמנים אנו מתרחקים מהשיבה, כבני ראובן וגד שהתרחקו מארץ ישראל³. אמנם גם בין הזמנים לומדים תורה, יש ספרים, ויש בתי כנסת עם ספרים, ויש בפני ספרים, אבל בכל זאת - אינו דומה שומע מפי הרב לשומע מפי התלמיד. בישיבה יש רבנים ואפשר ללמוד מהם - ובין הזמנים אי אפשר כ"כ ללמוד מהרבנים. אמנם יש רבנים שנמצאים איתנו בין הזמנים, רבינא ורב אשי, הרמב"ם והראב"ד, ועוד רבנים גדולים, אבל בכל זאת - אינו דומה הלימוד מהם ללימוד מרבני הישיבה...

האם צריך ללמוד ב"בין הזמנים" ממש כמו בתוך הזמן? - מספרים ששאלה זו הופנתה אל החזון אי"ש, והוא אמר: "לא. בבין הזמנים מספיק ללמוד שתיים עשרה שעות ביום בלבד"... אינני יודע האם גם מבחור בן דורנו אפשר לדרוש ללמוד כל כך הרבה בין הזמנים, אבל בכל זאת, מוכרחים למצוא זמן ללימוד תורה ב"בין הזמנים". בין הזמנים אינו המשך של תשעה באב, שאסור ללמוד בו. ב"בין הזמנים" מותר וחובה ללמוד. אמנם צריך לנוח ולהתרענן ב"בין הזמנים", אבל זמן שאינו דרוש למנוחה ולריענון, חייב בתלמוד תורה כמו שאר ימות השנה. לא שמענו שמישהו חלה מחמת שעיין קצת בספר בין הזמנים, או מחמת שלמד קצת בחברותא בין הזמנים. צריך גם ללמוד ב"בין הזמנים". לא להקדיש את כולו לטיולים, כדי שלא נכנס לחודש אלול מתוך בטלה מוחלטת⁴. וכמובן, צריך גם לשמור על זמן קריאת שמע וזמן תפילה ב"בין הזמנים", בדיוק כמו בתוך הזמן.

בכלל, צריך לדעת, שחופשת "בין הזמנים" היא רק בבחינת "דחוייה", לא בבחינת "הותרה". אנו מוכרחים לנפוש קצת, להתאגדר קצת לפני אלול, שבו נדרשת מאיתנו עבודה קשה יותר, ומאמצים מיוחדים, אז לפני אלול שואפים קצת אויר. אבל כל זה הוא רק בבחינת "דחוייה", לא "הותרה". אם היה אפשר שגוי יצא במקומנו לבין הזמנים, היינו צריכים לקיים את חופשת "בין הזמנים" ע"י גוי. היות ואי אפשר לצאת לבין הזמנים ע"י גוי, מקיימים זאת ע"י ישראל. ואף על פי כן, יש למצוא זמן גם ללימוד ב"בין הזמנים", ואם אפשר - כדאי גם למצוא חברותא לבין הזמנים.

מה כדאי ללמוד בין הזמנים? - ב"בין הזמנים" כדאי ללמוד דברים שלא מספיקים ללמוד בישיבה. בישיבה מוכרחים להתרכז יותר בלימוד הגמרא, וא"כ מתי נשלים את כל התנ"ך? מתי נשלים את כל המשניות, וכל מה שיש ללמוד? - ב"בין הזמנים"! בין הזמנים הוא הזמן המתאים להשלים את כל הדברים האלו, שאין זמן ללמוד אותם בתוך הזמן. ב"בין הזמנים" אפשר למצוא זמן לדברים האלו, שבאמצע הזמן אין להם זמן. ללמוד את כל "משנה תורה" לרמב"ם, וכל התנ"ך. אמנם בשלושה שבועות אי אפשר

ומואב ועמון, והוזהרו ע"י ה' שלא להלחם בהם ושלא לכבוש את ארצם (דברים ב, א-כג). גם זה ענין שנוגע במיוחד לבני גד ובני ראובן, ולהחלטתם לשבת דוקא בעבר הירדן. כיון שבני גד ובני ראובן עתידים לשבת בעבר הירדן, בסמיכות לשלושת העמים הללו, צריך להזכיר להם שוב ולהזהירם, שאסור יהיה להם לכבוש את הארצות האלה. שלא "יבנו" על כך שיוכלו בעתיד לכבוש את הארצות הסמוכות להם ולהרחיב את נחלתם.

אחר כך מתאר משה את מלחמת סיחון ועוג (שם, כד - שם ג, כ), שהרי זאת הנחלה שקבלו לידיהם בני גד ובני ראובן.

אחר כך אומר משה רבינו, (וזהו תוכחה חריפה מאד): "נֶאֱתַתְּ לָנוּ אֶל ה' פֶּעֶת הַהוּא לְאֹמֵר... אֶעֱבְרָה נָא וְאָרָאָה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה..." (שם, כג). למרות שאני נמצא כרגע בעבר הירדן, אינני מסתפק בזה, אלא מתחנן אני לקב"ה שיתן לי להכנס אל ארץ ישראל! לקט טו תפילות (כמנין "וְאֶתְחַנֵּן") התפללתי לה', לבטל את הגזרה שנגזרה עלי שלא להכנס לְאָרֶץ (דב"ר יא, י). ואתם, אם רק תרצו, יש באפשרותכם להכנס לְאָרֶץ - ואתם מוותרים עליה מרצון!...

אחרי שכל התוכחות אינן עוזרות, ובני גד וראובן אינם משנים את החלטתם, מזהיר אותם משה על איסור עבודה זרה (דברים ד, טז ואל"ך), כיון שהם במיוחד עתידים לשבת בסמיכות לעובדי עבודה זרה (עמון ומואב) ולהיות מושפעים מהם. [ובאמת כך קרה, שבני גד ובני ראובן גלו מנחלתם כבר בימי המלך יהוא (מל"ב י, לב-לג), לפני השבטים האחרים שגלו בשנים מאוחרות יותר. למה? מפני שהדבר שמשה חשש מפניו אכן קרה: בגלל המרחק ממרכזי התורה, ובגלל הקירבה לשכנים גוים, הושפעו בני גד ובני ראובן יותר מעובדי עבודה זרה, ולכן גלו לפני שאר השבטים].

לאחר מכן נאמר, "אֲזַי יִבְדִּיל מֹשֶׁה שְׁלֹשׁ עָרִים פְּעֻבָּה הֵיְרֵדֵן מִזְרְחָה שְׁמֹשׁ" (דברים ד, מא). למה "אֲזַי"? כי עד כאן הוא מחכה, אולי יסכימו בני גד וראובן לשבת בארץ ישראל, ולא יהיה צורך להבדיל ערי מקלט בעבר הירדן. אך היות והם לא שומעים בקולו להכנס לארץ ישראל, הוא מבדיל להם שלוש ערים בעבר הירדן לערי מקלט².

מיד אחר כך נאמר: "וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׁם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (שם, מד). מה פירוש "וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׁם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"? וכי עד כאן לא היו הדברים מכוונים אל בני ישראל? ! היה מספיק א"כ לומר, "וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׁם מֹשֶׁה לְפָנָי יְהוָה", [או: "וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׁם לְפָנָי הָיָה מֹשֶׁה"]. אלא שעד עכשיו הדברים היו מכוונים במיוחד לבני גד ולבני ראובן, ומעתה הדברים מכוונים אל כל ישראל בשווה. עשרת הדברות ושאר הדברים.

הדברים שאמרנו (שמשה התכוין בדבריו לומר תוכחה פרטית ומיוחדת לבני גד ולבני ראובן, חוץ מן התוכחה הכללית אל כל ישראל) מרומזים ברש"י. על הפסוק שמופיע בסוף פרשתנו, "וְאֶצְוֶה אֶתְכֶם בְּעֵת הַהוּא לְאֹמֵר, ה' אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לְכֶם אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ, חֲלוּצִים תַּעֲבְרוּ לְפָנָי אֲחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל בְּנֵי חֵיל" (שם ג, יח), אומר רש"י: "לבני ראובן וגד היה מדבר", (שהם אלו שהתחייבו לעבור חלוצים לפני אחיהם בכיבוש הארץ). הרי שכל הפרשה כולה, למרות שנאמרה אל

שהולכים לדבר מצוה). שאלו אותו: האם גם לשוב לביתם בסוף היום ויכלו בשעת החשכה? אמר להם: איני יודע (פסחים ה, ב). וקשה לכאורה: הרי חז"ל נחלקו, האם "שלוחי מצוה אינן ניוזקין" הוא רק בהליכה אל המצוה, או גם בחזרה ממנה (שם). ממילא צריך להבין: כיצד סבר רב? אם סבר שרק בהליכה אינן ניוזקין, היה לו לומר שלא יחזרו בחשכה. ואם סבר שגם בחזרה אינן ניוזקין, היה לומר שיכולים לחזור בחשכה. [ולומר שהסתפק בין שתי הדעות, זהו דוחק].

ולכן, נראה לבאר כך: רב סבר, ש"שלוחי מצוה אינן ניוזקין" הוא רק בהליכה, ועל החזרה - אין הבטחה שלא יוזקו. אלא שהחזרה, לא תמיד היא רק חזרה. לפעמים החזרה היא בעצם הליכה לדבר מצוה. כיצד? אם אדם חוזר לביתו מפני שב"ה הסדר נגמר ואפשר ללכת לאכול ולישון - זו איננה הליכה לדבר מצוה. אבל אם אדם חוזר לביתו לאכול ולישון כדי שיהיה לו כח ללמוד מחר - הרי אצלו גם החזרה היא הליכה לדבר מצוה! הוא אינו "חוזר" כעת מדבר מצוה, אלא "הולך" לדבר מצוה, להכין עצמו ללימוד של מחר. זהו שאמר רב, שלגבי הליכה לבית המדרש - "עלי ועל צוארי", שהרי זו הליכה לדבר מצוה, ומוכסחים שלא ינזקו בדרך. אבל בחזרה הביתה - על זה אי אפשר להבטיח כלום. כי בזה הדבר מסור ללבו של כל אחד ואחד, אם חוזר כדי ללמוד מחר, או שחוזר סתם.

ממילא, כשאנו יוצאים לחופשת בין הזמנים, צריך לקוות שהחזרה הביתה תהיה בבחינת "הליכה" לבית המדרש, ולא בבחינת "חזרה" ממנו. כלומר, הולכים הביתה לנוח ולהתחזק לקראת עבודת חודש אלול, ולא סתם לנוח מהזמן שעבר.

ובכלל, אם אדם נח כדי שיהיה לו כח ללמוד תורה, הרי זו עבודת ה' גמורה, כפי שמסביר הרמב"ם, שהאוקל ושותה ועוסק בצרכי גופו כדי "שיהא גופו שלם וחזק, כדי שתהיה נפשו ישרה לדעת את ה'... הוא עובד את ה' תמיד!... ואפילו בשעה שהוא ישן... נמצאת שינה שלו עבודה למקום ברוך הוא!" (רמב"ם הלכ' דעות פ"ג ה"ג) הוא שאמר שלמה המלך, "בְּכָל דְּרָכֶיךָ דַּעְהוּ" (משלי ג, ו). בכל מה שאתה עושה - תעבוד את ה'. באכילה, בשתיה, בשינה, ובכל דבר. אם אדם אוכל וישן כדי שיהיה לו כח לעבוד את ה' - הוא יקבל שכר גם על האכילה והשינה שלו. לעומת זה, אם יאכל סתם כי הוא רעב, וישן סתם כי הוא עייף - לא יקבל שום שכר על כך. אמנם יש מחלוקת אם מצוות צריכות כונה או אין צריכות כונה (עי' שו"ע אור"ח סי' ס' סע' ד'), אבל בענין הזה - לכל הדעות צריך כונה. אם יאכל וישן סתם, שלא מתוך כונה לעבוד את ה' - לא יהיה לו שום שכר על כך. לעומת זאת, אם ישן לשם שמים - יקבל שכר. אמנם אחד מארבעים ושמונה דברים שתורה נקנית בהם הוא מיעוט שינה (אבות פ"ו מ"ה), אבל מיעוט שינה אין הכונה שישן פחות ממה שצריך, אלא שלא ישן יותר ממה שצריך⁶. החפץ חיים היה מכבה בעצמו את האור בשיבה שלו בלילה, כדי שהבחורים ילכו לישון, ולא ילמדו יותר מדי. היה אומר, שיצר הרע אומר לבחור: "תלמד, תלמד, תלמד", ואז הבחור מתמוטט, ולוקחים אותו לבית החולים בוורשא, ואחרי שהוא בוורשא - הוא כבר לא חוזר לראדין. צריך א"כ להזהר,

להספיק את כל זה, אבל מה שלא נספיק ב"בין הזמנים" הזה, נוכל להשלים ב"בין הזמנים" הבא, שהוא אינו רחוק כל כך. אחרי יום הכפורים יש שוב "בין הזמנים". צריך להשתדל לנצל את הזמנים האלה ללימוד שאר חלקי התורה. כמובן, גם לחזור על מה שלמד בזמן בשיבה זה טוב, או להכין לקראת הזמן הבא את מה שילמדו, גם זה טוב, העיקר לא לבטל את הזמן, לא להתרחק לגמרי מהשיבה, גם אם מתרחקים ממנה בריחוק מקום.

כמו כן, בין הזמנים הוא גם זמן מתאים לקיום מצות כיבוד אב ואם. אמנם גם בלימוד בשיבה בתוך הזמן מקיימים מצות כיבוד אב ואם, כי מה שהבן צומח להיות תלמיד חכם זהו הכבוד הכי גדול עבור הוריו, הן בעולם הזה, והן לאחר מאה ועשרים שנה, אבל בכל זאת, עד כמה שאפשר יש לכבד אב ואם גם כפשוטו, במושגים של עולם הזה, וההזדמנות הנאותה ביותר לזה היא בין הזמנים. להראות להורים, שלא הפסידו בן כששלחו אותו לשיבה, אלא להפך, הַרְוִיחוּ בן שמכבד אותם ומשתדל לעזור להם בכל יכולתו. לדאוג שאבא ואמא יוכלו להתגאות בזה שיש להם בן שלומד בשיבה.

בין הזמנים הוא גם הזדמנות לקדש את השם בין בני אדם, שיראו כיצד משפיעה התורה על לומדיה. חז"ל הרי אמרו, שתלמיד חכם הקורא ושונה ומכבד את הוריו ואת רבותיו ודיבורו בנחת עם הבריות, הרי זה קידש את השם, והקב"ה אומר עליו: "יִשְׁרָאֵל אֲשֶׁר בָּךְ אֶתְפָּאֵר" (ישעיהו מט, ג). אנשים לומדים ממנו שכדאי להיות תלמיד חכם, וכדאי לשלוח את הבן לשיבה. אבל אם קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ואיננו מכבד את הוריו או את רבותיו ואין דיבורו בנחת עם הבריות, הרי זה חילל את השם ח"ו, שהרי לומדים ממנו כאילו ח"ו לא כדאי לשלוח את הבן לשיבה (וימא פו, א). צריך להשתדל א"כ לקדש את השם בכל מקום שנמצאים. להראות שבני ישיבה מכבדים את הוריהם, עוזרים להם כמה שאפשר, ומתנהגים כראוי גם לשאר בני המשפחה ולשכנים. זהו הרי קידוש השם האמיתי, שאנשים ירצו שגם הבנים שלהם יהיו תלמידי חכמים, וישלחו גם את הבנים שלהם לשיבות. ומי שזוכה לזה, שבגללו משהו ישלח את בנו לשיבה - הרי כל הזכויות של אותו בן ישיבה נזקפות גם לזכותו⁵. ואם אותו בן ישיבה ישלח אח"כ את בנו שלו לשיבה, גם זכויות אלו יזקפו לזכותו של הראשון, שהרי הכל בא מכחו. זו היא קרן קיימת לדורי דורות, של תורה ויראת שמים שבאו בזכותו.

חופשת בין הזמנים - מתוך מבט אל הזמן הבא

"בין הזמנים" חל בין שני זמנים - בין הזמן שעבר, לזמן הבא עלינו לטובה, זמן אלול - והתכלית העיקרית בימים אלו היא לנוח ולהכין את עצמנו לחודש אלול. ההנהגה שלנו בימי החופשה צריכה אפוא להיות מתוך מבט אל העתיד - ירידה לצורך עליה. הגמרא הרי מביאה, ששאלו את רב, האם תלמידים הגרים בריחוק מקום מבית המדרש רשאים לבוא אליו מוקדם בבוקר (כשעוד חשוך בחוץ), או שצריכים לחשוש לסכנת הדרכים, ולצאת מביתם רק לאחר שיאיר היום. אמר להם: יכולים לבוא! עלי ועל צוארי! (כלומר: ודאי לא ינזקו, כיון

קצר מבחינת הכמות, אבל רב האיכות מבחינה רוחנית. הוא המזון הרוחני השורשי לכל השנה כולה. אנו צריכים אפוא להתכונן היטב לקראת הזמן הזה, וחלק חשוב ועיקרי מאד מן ההכנה הזו, הוא שלא נגיע אל זמן אלול מתוך ביטול תורה מוחלט, אלא מתוך התאוששות של העמל הקשה של הזמן הקודם. צריך א"כ לנוח בין הזמנים, אולי אף להרבות קצת בשינה, או בדברים אחרים, אבל צריך גם לעסוק בהכנה של תורה ויראת שמים, שיהיה לנו חודש אלול טוב ומוצלח. אם יש אלול טוב - בעזרת ה' תהיה גם כתיבה וחתומה טובה בראש השנה, וכל השנה כולה תהיה טובה. אלול טוב הוא המפתח לכתיבה וחתומה טובה לנו ולכל בני ישראל.

יהי רצון שנזכה שה' יכתוב ויחתום אותנו ואת כל בית ישראל לשנה טובה, וכפי שאמרנו, המפתח לזה הוא "אלול" טוב, וכדי שה"אלול" יהיה טוב, עלינו לראות שגם "בין הזמנים" יהיה כהלכתו, הכל כפי שדברנו.

לא להחסיר שינה יותר מדי. צריך לשמור על בריאות הגוף. אמנם החפץ חיים הזהיר לא ללמוד יותר מדי, אבל אינני חושב שמישהו כבר עבר על "בל תוסיף" בלימוד תורה. על "בל תגרע" אני חושש שכן, על "בל תוסיף" אינני חושש שמישהו עבר בלימוד תורה. חז"ל מביאים, שהתורה אומרת לאדם: "אם תעזבני יום - יומים אעזבך" (זוהר ח"ג לו, א; ירו' סוף מס' ברכות; רש"י דברים יא, יג). נמצא, שאם אדם עוזב את התורה לשלשה שבועות, התורה תעזוב אותו לששה שבועות. זה נורא! כל האלול ילך לו! צריך א"כ להזהר לא להפרד לגמרי מהתורה, לא לבטל את הזמן. גם בין הזמנים צריך ללמוד לכל הפחות קצת. להרגיש שללמוד תורה זהו הכבוד הכי גדול שיש! לא רק בעולם הזה, אלא גם אחרי מאה ועשרים. אם אבא בא לבית דין של מעלה ויש לו בן תלמיד חכם, מכבדים אותו בגלל הבן שלו. למצוא זמן ללמוד את הדברים שאמרנו, תנ"ך ורמב"ן ושאר דברים, ולאגור כוחות לקראת הזמן הבא. זמן אלול הוא זמן

השיחה נערכה לפי הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון (אם ישנם) יש לתלות בעורך בלבד.

1. "אז" משמעו שבכוונה עשה זאת דוקא עכשיו, ולא קודם.
2. ובאמת, גם פעולה זו גופא, יתכן שיש בה רמז לבני גד ובני ראובן, לגבי התוצאות הקשות שעלולות לנבוע מהחלטתם. הרי חז"ל כבר שאלו, למה בארץ ישראל ישנן שלש ערי מקלט, וכמספר הזה יש גם בעבר הירדן? הרי בארץ ישראל יש תשעה שבטים, ובעבר הירדן יש רק שניים ו ח צ י שבטים, ומדוע יש צורך באותו מספר של ערי מקלט בשני המקומות? עונה הגמרא ואומרת - "בגלעד (שבעבר הירדן) שכיחי רוצחים" (מכות ט, ב). יש שם יותר רוצחים, לכן צריך שם יותר ערי מקלט (שכן גם רוצח במזיד בורח לפעמים לעיר מקלט). למה באמת היו שם יותר רוצחים? אולי בגלל הריחוק ממרכזי התורה ומן הסנהדרין. הרי שגם עצם הבדלת ערי המקלט בעבר הירדן היא סוג של תוכחה לבני גד ובני ראובן על החלטתם לשבת בעבר הירדן ולא בארץ ישראל (על פי שיחת הרב שליט"א לפרשת מטות-מסעי תשס"ו).
3. עי' אגרות חזו"א (ח"ג אגרת ס"ג), שהחובה לגור במקום שיש בו ישיבות, היא גדולה מהחובה לגור בא"י (בזמן שאין בה ישיבות).
4. וכבר אמרו חז"ל, "לא תרבה ירושלים, אלא בשביל שביטלו בה תינוקות של בית רבן" (שבת קיט, ב). וכתב המהרש"א (שם ד"ה ואמר רבה), שבעוונותינו הרבים, גם בזמננו מצוי העוון הזה, ש"הבחורים מבטלין רוב הימים בבין הזמנים, והולכים ברחובות כביטולים וטיולים..." וכן כתב השל"ה: "ועיקר הכולל הכל, יהיה נעקר ונשרש מן העולם השם של בין הזמנים, לא יזכר ולא יפקד, רק כל העתים שוים לטובה, יתנהגו כמנהג אחד לתורה" (של"ה מס' שבועות ד"ה ולמדתם את בניכם - עמ' מ"ח ע"ב בדפוסים הישנים).
5. כי "מי שאין מתקן אלא נפשו בלבד, תהיה זכותו מעטה. ומי שמתקן נפשו ונפשות הרבה, תכפל זכותו כפי זכויות כל מי שיתקן לאלקים" (חובות הלבבות שער אהבת ה' פ"ו).
6. ומסופר על החזון אי"ש, שנשאל פעם, כמה שעות צריך אדם לישון ביממה, ואמר - שמונה. שאלו אותו: והלא אחד מארבעים ושמונה דברים שתורה נקנית בהם הוא מיעוט שינה (אבות פ"ו מ"ה). והשיב החזו"א: שמונה שעות - זהו מיעוט שינה! ("מעשה איש"). כלומר, שהעיקר הוא לא לישון יותר ממה שצריך. אבל הישן כפי הצורך, זהו בכלל מיעוט שינה.